

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

БОРТНИК СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК [349.2:351.74] (477)

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
МЕЛЬНИК Костянтин Юрійович,
Харківський національний університет внутрішніх справ, завідувач кафедри трудового та господарського права факультету № 2.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ВЕНЕДІКТОВ Валентин Семенович,
Харківський економіко-правовий університет,
проректор з наукової роботи;

доктор юридичних наук, професор
ЩЕРБИНА Віктор Іванович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення;

доктор юридичних наук, доцент
ШАБАНОВ Роман Іванович, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, господарського та трудового права.

Захист відбудеться 30 травня 2018 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 27 квітня 2018 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Є.Ю. Подорожній

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У процесі докорінного реформування правоохоронних органів України в липні 2015 року було створено новий центральний орган виконавчої влади – Національну поліцію України, покликану не лише забезпечити громадський порядок і безпеку суспільства, а й підвищити рівень довіри населення до правоохоронних органів. Сьогодні поліцейські здійснюють надважливі для суспільства та держави завдання, а саме: а) забезпечення публічної безпеки й порядку; б) охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; в) протидію злочинності; г) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. З огляду на важливість завдань і функцій, що покладаються на Національну поліцію, цілком логічним є те, що, по-перше, до її працівників мають висуватися особливі вимоги, а по-друге, вони повинні користуватися посиленими гарантіями реалізації їхніх трудових прав. Однак різка зміна векторів указанного сектору державної діяльності призвела до появи великої кількості «білих плям» у законодавстві, яке регулює діяльність Національної поліції, що не дає змогу працівникам цього органу якісно виконувати свої повноваження. Дана ситуація обумовлює необхідність наукового вивчення проблематики реалізації трудових прав поліцейських, а саме проведення аналізу загальних і специфічних аспектів правового статусу цієї категорії найманих працівників.

Слід відмітити, що проблематика трудової правосуб'єктності працівника є доволі дослідженою в теорії трудового права. До її розробки доклали свої зусилля такі відомі вчені, як: С.С. Алексєєв, Н.Б. Болотіна, С.Я. Вавженчук, В.С. Венедіктов, О.В. Гаврилюк, М.М. Гуренко, Ю.О. Єремєєв, В.В. Жернаков, Т.М. Заворотченко, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, І.М. Кравченко, О.М. Куракін, А.В. Малько, К.Ю. Мельник, Л.В. Могілевський, О.М. Обушенко, А.Ю. Олійник, О.І. Осауленко, В.Д. Перевалов, П.Д. Пилипенко, С.О. Погрібний, Є.Ю. Подорожній, С.М. Прилипка, Ю.І. Римаренко, В.І. Сімонов, Р.В. Татарінов, М.І. Хавронюк, О.М. Ярошенко та ін. Аналіз наукових публікацій свідчить про те, що відповідна проблема опрацьовувалась переважно у загальному контексті, де правосуб'єктності спеціальних категорій працюючих не завжди приділялася достатня увага. Зокрема, проблематика трудової правосуб'єктності поліцейських, з огляду на достатньо молоде національне законодавство у цій сфері, поки що недостатньо розроблена вітчизняною наукою трудового права. Таким чином, необхідність удосконалення теоретико-методологічної конструкції, недостатність наукових розробок, недосконалість правового регулювання обумовлюють актуальність комплексного дослідження правових засад реалізації трудових прав поліцейських.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пп. 1.2, 1.3, 3.1, 4.1, 4.6, 4.7 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх

справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, пп. 1.1, 1.2, 1.4, 3.1, 4.1, 4.4, 4.5 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років, схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), в рамках науково-дослідної теми Харківського національного університету внутрішніх справ «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (номер державної реєстрації 0113U008189), а також планів наукових досліджень кафедри трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на підставі вивчення й узагальнення існуючих наукових підходів учених у галузі трудового та інших галузей права, а також чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, практики їх реалізації визначити сутність та особливості правового статусу працівника Національної поліції України як суб'єкта трудового права, окреслити стан правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських і на цій підставі сформулювати концепцію розвитку правових засад реалізації трудо-правового статусу поліцейських.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- виявити і розкрити особливості генези права на працю;
- встановити стан науково-теоретичного дослідження правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими;
- довести, що працівники поліції є суб'єктами трудового права;
- охарактеризувати сутність і зміст права на працю поліцейських;
- надати визначення та виявити особливості правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими;
- з'ясувати стан правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських нормами законодавства;
- охарактеризувати договірне регулювання реалізації права на працю поліцейських;
- виявити сутність та розкрити співвідношення норм трудового і адміністративного права у правовому регулюванні відбору на службу в Національну поліцію України та її проходженні;
- встановити співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні просування поліцейських по службі;
- з'ясувати співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні звільнення поліцейських;
- запропонувати поняття та здійснити класифікацію юридичних гарантій діяльності поліцейських;
- охарактеризувати недоліки правового регулювання робочого часу поліцейських;
- виявити особливості правового регулювання часу відпочинку поліцейських;

- встановити стан правового регулювання грошового забезпечення поліцейських;
- опрацювати особливості правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією поліцейськими конституційного права на працю.

Предметом дослідження є проблеми правового регулювання трудових прав поліцейських.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність сучасних загальних і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання. За допомогою логіко-семантичного методу сформульовано авторське визначення фундаментальних термінів у досліджуваній царині, зокрема визначено поняття: «право на працю поліцейських», «реалізація права на працю поліцейських», «поліцейський як суб'єкт трудового права», «правове регулювання реалізації права на працю поліцейськими», «проходження служби в Національній поліції України», «відбір на службу в Національну поліцію України», «проходження служби поліцейськими», «просування по службі», «звільнення поліцейських», «юридичні гарантії діяльності поліцейських», «робочий час поліцейських», «час відпочинку поліцейських» тощо (розділи 1-4). Порівняльно-правовий метод використано під час аналізу стану дослідження правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими (підрозділ 1.2), характеристики співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні реалізації права на працю поліцейських (розділ 2). Методи класифікації, групування, системно-структурний, системно-функціональний застосовано під час узагальнення правових засад реалізації права на працю поліцейських (розділ 2), окреслення кола гарантій реалізації трудових прав поліцейських, а також систематизації нормативно-правових актів, що встановлюють особливості реалізації прав поліцейських на окремих етапах проходження служби в органах Національної поліції України (розділи 2-3). За допомогою спеціально-юридичного і статистичного методів встановлено проблеми правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських, у свою чергу структурно-логічний метод використовувався для визначення можливостей усунення окреслених проблем.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові праці вчених з різних галузей знань, зокрема філософії, загальної теорії права і держави, трудового права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, які стосуються характеристики сутності і особливостей реалізації трудових прав.

Положення та висновки дисертаційного дослідження ґрунтуються на критичному аналізі норм Конституції України, Кодексу законів про працю України та інших законів, підзаконних нормативно-правових актів, а також відповідних проектів нормативно-правових актів.

Інформаційну та емпіричну основу роботи становлять узагальнення практики реалізації трудових прав поліцейських, аналітичні статті, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний досвід роботи в органах Національної поліції України.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших спроб, на підставі вивчення сучасних наукових надбань учених, аналізу чинного національного та зарубіжного законодавства, проектів нормативно-правових актів, з'ясувати сутність та особливості правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських в Україні, що дозволило сформулювати відповідну концепцію розвитку та реалізації цієї категорією працівників своїх прав під час проходження служби у структурних підрозділах Національної поліції України, обґрунтувати низку нових теоретичних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. Основні з них такі:

вперше:

– встановлено, що метою правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими є: а) встановити найбільш доцільний та справедливий порядок допуску громадян до служби в органах Національної поліції; б) закріпити соціально-економічні, юридичні та інші гарантії права на працю поліцейських; в) визначити чіткий порядок проходження служби та звільнення з неї;

– узагальнено й піддано змістовному аналізу основні риси професійного відбору на службу в Національну поліцію України, до яких віднесено: а) є динамічним процесом, що складається з певних частин; б) під час його здійснення до особи, яка претендує на зайняття відповідної посади, застосовується сукупність заходів; в) результатом застосування таких заходів є встановлення відповідності особи наперед визначеним критеріям професійної придатності особи; г) кінцевою метою такого відбору є вибір конкретної особи із загального числа претендентів на службу;

– запропоновано ч. 2 ст. 3 Закону України «Про державну службу» доповнити ще одним пунктом, в якому закріпити, що дія цього Закону поширюється на державних службовців – поліцейських у частині регулювання відносин проходження служби, які не врегульовані Законом України «Про Національну поліцію»;

– доведено необхідність вести мову про «відбір» на службу, оскільки саме цей термін більш вдало визначає сутність процесів, пов'язаних із формуванням кадрового складу в органах Національної поліції України. Запропоновано в тексті Закону України «Про Національну поліцію», зокрема в назві Розділу VI, ч. 1 ст. 51, ч. 1 ст. 52, ч. 6 ст. 74, слово «добір» (у всіх відмінках) замінити на слово «відбір», що в повній мірі буде відображати сутність процесів, які регламентовані зазначеними правовими положеннями;

– обґрунтовано необхідність у положеннях Закону України «Про Національну поліцію» в якості вимоги до кандидата на керівну посаду вказати наявність у нього стажу професійної діяльності у сфері права та запропоновано п. 3 ч. 7 ст. 15 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в наступній редакції: «має стаж професійної роботи у сфері права не менше п'яти років», а п. 3 ч. 5 ст. 21 – «має стаж професійної роботи у сфері права не менш як сім років»;

– з метою приведення у відповідність норм трудового та адміністративного законодавства у царині правового регулювання проходження служби в органах Національної поліції запропоновано у ст. 67 Закону України «Про Національну поліцію» термін «перебування поліцейських у розпорядженні» замінити на інший – «відсторонення поліцейських від служби», що буде не тільки відповідати загальним положенням трудового законодавства, а й дозволить змінити не зовсім вдалу термінологію, що використовується по відношенню до людини;

удосконалено:

– розуміння права на працю як гарантовану законодавством України можливість людини вільно, на власний розсуд обирати для себе вид діяльності з метою забезпечення своїх матеріальних та (або) творчих потреб, інтересів, задля вираження своєї особистості та сприяння особистісному росту, розвитку;

– характеристику співвідношення наказу та контракту у площині важливості з'ясування моменту виникнення трудових правовідносин між працівником поліції та відповідним структурним підрозділом, у зв'язку з чим доведено, що у випадку проходження служби в органах поліції контракт та наказ є двома елементами складної підстави виникнення трудових правовідносин, а не самостійними підставами;

– обґрунтування положення про те, що служба в поліції є різновидом державної служби, адже в основному нормативно-правовому акті, який визначає правовий статус поліцейських, указано, що проходження служби в поліції може бути врегульовано іншим законодавством і що така служба є різновидом державної служби, хоча й особливого характеру;

– тлумачення поняття «відбір на службу в Національну поліцію України», яке визначено як регламентований нормами трудового та адміністративного права процес, під час здійснення якого до особи, що претендує служити в органах Національної поліції України, застосовується сукупність діагностичних заходів задля виявлення її придатності до служби та відповідності законодавчо встановленим вимогам до її особистості;

– усвідомлення того, що в ст. 22 КЗпП України слід закріпити перелік підстав, відповідно до яких законодавством можуть бути встановлені вимоги щодо обов'язкового володіння працівником державною мовою;

– розуміння того, що така підстава звільнення поліцейських зі служби, як службова невідповідність, потребує чіткого законодавчого регламентування, зокрема запропоновано розкрити сутність даної категорії із вказівкою на конкретні критерії такої невідповідності, як то грубе порушення порядку та правил несення служби або ж неналежне виконання поліцейським своїх службових обов'язків;

– обґрунтування необхідності внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» в частині здійснення детальної правової регламентації робочого часу поліцейських та приведення норм Закону у відповідність до норм трудового законодавства;

– визначення поняття «час відпочинку поліцейських», під яким запропоновано розуміти закріплений на нормативно-правовому рівні, а також урегульований розпорядком дня проміжок часу, протягом якого поліцейський, перебуваючи у службово-трудових відносинах, звільняється від виконання своїх функціональних обов'язків, використовуючи такий час на власний розсуд;

– характеристику пенсійного забезпечення поліцейських як різновиду гарантії їх соціальної захищеності, що пов'язана з отриманням ними встановлених грошових виплат задля задоволення їхніх життєвих потреб після звільнення зі служби в органах Національної поліції, які мають місце у випадках, порядку та на умовах, передбачених законодавством;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування необхідності прийняття нового нормативно-правового акта, на підставі якого здійснювалося б правове регулювання проходження служби в Національній поліції, а саме Положення про проходження служби в Національній поліції України;

– теоретичні напрацювання щодо необхідності упорядкування питань застосування поліграфа під час відбору працівників Національної поліції України, у зв'язку з чим запропоновано внести зміни до ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції» та включити поліцейських до переліку посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища;

– твердження про те, що однією із найважливіших юридичних гарантій діяльності поліцейських слід вважати функціонування в межах їхніх службово-трудових відносин такого інституту трудового права, як робочий час. Встановлено, що робочий час поліцейських становить собою визначений розпорядком дня проміжок часу, протягом якого поліцейський зобов'язаний виконувати свої трудові функції;

– характеристика сутності грошового забезпечення поліцейських як закріплена в законодавстві, обчислювана у грошовій формі сукупність виплат і надбавок, які встановлюються поліцейським з урахуванням умов та особливостей проходження ними служби в Національній поліції з метою стимулювання й підвищення ефективності виконання ними своїх службових обов'язків;

– позиція, що здійснення правового регулювання грошового забезпечення поліцейських постановою КМ України є прямим порушенням ч. 2 ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», в якій чітко закріплено, що порядок виплати грошового забезпечення поліцейським визначається виключно МВС України. У даному випадку законодавець встановив заборону щодо здійснення правового регулювання даного питання іншими суб'єктами, в тому числі КМ України. При цьому в Законі «Про Національну поліцію» відсутні згадки про повноваження КМ України щодо встановлення грошового забезпечення поліцейських.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблемних питань реалізації трудових прав поліцейських;

у правотворчості – під час розробки змін і доповнень до нормативно-правових актів щодо закріплення правових засад реалізації трудових прав поліцейських;

у правозастосовчій діяльності – для покращення стану реалізації трудових прав поліцейських на різних етапах проходження служби працівниками поліції;

у навчальному процесі – при підготовці методичних розробок, підручників та навчальних посібників з курсів «Трудове право» та «Право соціального забезпечення».

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, семінарах та «круглих столах»: «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 27-28 лютого 2015 р.), «Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.), «Законодавство України у світлі сучасних реформаційних процесів» (м. Київ, 9-10 жовтня 2015 р.), «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 18-19 березня 2016 р.), «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (м. Дніпро, 3-4 червня 2016 р.), «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 19-20 серпня 2016 р.), «Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин» (м. Харків, 7-8 жовтня 2016 р.), «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Одеса, 7-8 квітня 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в одноосібній монографії, 25 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях з юридичних наук (у тому числі 5 – у зарубіжних виданнях та виданнях України, включених до міжнародних науково-метричних баз), а також у тезах 8 доповідей і наукових повідомлень, опублікованих за результатами названих науково-практичних конференцій, засідань «круглих столів».

Структура дисертації обумовлена метою і задачами дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на вісімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 389 сторінок, з них основного тексту – 323 сторінки. Список використаних джерел складається із 473 найменувань і займає 46 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, вказується зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, їх практичне значення, апробація дисертаційної роботи, структура дисертації та загальна кількість публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку права на працю поліцейських» складається з чотирьох підрозділів, які

присвячено дослідженню генези розвитку права на працю; висвітленню стану дослідження правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими; характеристиці працівників поліції як суб'єктів трудового права; з'ясуванню сутності і змісту права на працю поліцейських.

У підрозділі 1.1 «Гене́за розвитку права на працю» зазначається, що праця є одним із тих ключових факторів, що сприяли становленню і розвитку людини та суспільства. Наголошено, що важливість праці для забезпечення суспільного блага обумовила необхідність врегулювання відносин, пов'язаних із її використанням.

Зазначається, що передумови становлення права на працю виникли ще у стародавні часи, і хоча на даному етапі історичного розвитку людства трудового права як такого (як самостійної галузі права) ще не існувало, а відносини між роботодавцем та найманим працівником регулювалися цивільним правом, а у феодальну епоху сімейним, поліцейським (адміністративним) та іншими галузями права, втім суспільна цінність праці та потреба врегулювання відносин щодо її використання визнавалися вже у ті часи.

Акцентовано увагу, що надзвичайно важливою подією в історії становлення права на працю стала Французька буржуазна революція, в ході якої було проголошено свободу праці. Досліджено політико-правові та соціально-економічні умови і засади розвитку найманої праці у XVIII – XX ст. у Франції та Англії.

Проаналізовано суспільно-політичні та правові підвалини становлення і розвитку права на працю на Українських землях у період їх перебування у складі Російської імперії, а також за часів панування на них радянського режиму. Розкрито умови та фактори, які сприяли розвитку інституту найманої праці у ці часи, а також розглянуто зміст нормативно-правового підґрунтя, на якому ґрунтувався даний процес у зазначені періоди.

Висвітлено організаційно-правові засади розвитку права на працю у перші роки після набуття Україною незалежності. За результатами проведеного дослідження сформульовано висновок про те, що основними факторами, які сприяли становленню права на працю, стали усвідомлення майнової цінності, відмова від примусового використання праці, а також поєднання централізованого та договірного регулювання трудових відносин.

У підрозділі 1.2 «Стан дослідження правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими» зазначається, що у науковій літературі досить багато уваги приділялося та приділяється проблематиці правового регулювання трудових відносин працівників правоохоронних органів. Зокрема, науковому обґрунтуванню були піддані: проблема єдності та диференціації у правовому регулюванні трудових відносин за участю працівників правоохоронних органів; співвідношення трудо-правового та адміністративно-правового регулювання в контексті регламентації праці зазначених осіб; правове регулювання кадрового забезпечення; принципи та гарантії реалізації правоохоронцями права на працю; службовий час та час відпочинку; стимулювання та відповідальність

працівників правоохоронних органів; проблеми правової регламентації пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів, та ін.

Акцентовано увагу, що, незважаючи на значну наукову увагу до досліджуваної нами проблеми, цілий ряд питань у галузі реалізації прав поліцейських все ще залишається надзвичайно актуальним і потребує більш змістовного та глибокого осмислення, що, зокрема, обумовлено тими реформами і перетвореннями, які відбулися та відбуваються сьогодні у правоохоронній системі України.

Розглянуто існуючі наукові дослідження з питань регулювання службово-трудова відносин за участю працівників правоохоронних органів України взагалі та працівників Національної поліції зокрема. Звернено увагу на наявні в окремих дослідженнях прогалини і спірні моменти, висловлено власне бачення щодо їх вирішення. Зроблено акцент на тому, що абсолютна більшість праць вчених з питань правового регулювання трудових прав працівників поліції була підготовлена ще до прийняття Закону України «Про Національну поліцію», у зв'язку з чим виникає необхідність сучасного дослідження окреслених питань.

У підрозділі 1.3 «*Працівники поліції як суб'єкти трудового права*» з'ясовано сутнісний зміст поняття «суб'єкт».

На підставі аналізу наукових точок зору та положень чинного законодавства розглянуто правосуб'єктність поліцейських. Зроблено відповідні зауваження щодо прогалин і недоліків у законодавчій регламентації правосуб'єктності поліцейських, запропоновано рекомендації щодо їх усунення.

Пропонується передбачити у Законі України «Про громадянство України» норму щодо недопустимості подвійного та множинного громадянства й обов'язку громадянина повідомляти відповідні державні органи про володіння ним громадянством іншої держави. Крім цього, для чіткого розуміння цього явища запропоновано у ст. 1 Закону України «Про громадянство України» закріпити визначення поняття «подвійне та множинне громадянство».

У підрозділі 1.4 «*Сутність і зміст права на працю поліцейських*» досліджено сутнісний зміст категорії «праця», задля чого проаналізовано відповідну словникову та енциклопедичну літературу, вивчено доктринальні підходи до її тлумачення та розуміння її основних ознак. Проаналізовано дослідницькі точки зору щодо визначення поняття «право людини та (або) громадянина». Встановлено, що поняття «право людини» характеризує гарантовану нормами права суб'єктивну можливість людини діяти певним чином, будувати та реалізовувати свою поведінку на власний розсуд, керуючись своїми інтересами та пріоритетами. Розкрито сутнісний зміст суб'єктивного та об'єктивного права.

З метою з'ясування сутності та характерних властивостей права на працю поліцейських проаналізовано наукові підходи до розуміння змісту більш загальної категорії – «право на працю». Вивчено чинні нормативно-правові акти на предмет визначення у них змісту права на працю. Встановлено, що право на працю – це гарантована законодавством України можливість людини вільно, на власний розсуд обирати для себе вид діяльності з метою

забезпечення своїх матеріальних та (або) творчих потреб, інтересів, задля вираження своєї особистості та сприяння особистісному росту, розвитку. Запропоновано визначення поняття «право на працю поліцейських». Відмічається, що зміст права на працю поліцейських виражається у наступних аспектах: а) свобода вибору праці; б) право на своєчасне отримання винагороди за витрачену працю в розмірі, не нижчому за встановлений законом розмір мінімальної оплати праці; в) право на безпечні й здорові умови праці. Окремо охарактеризовано зазначені складові права на працю поліцейських.

Розділ 2 «Правові засади реалізації права на працю поліцейськими» складається з чотирьох підрозділів, які присвячено вивченню поняття та особливостей правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими; з'ясуванню стану регламентації реалізації права на працю зазначеними суб'єктами на законодавчому, підзаконному та договірному рівнях правового регулювання.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та особливості правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими»* проаналізовано зміст категорій «соціальне регулювання» та «правове регулювання». Досліджено наукові точки зору щодо тлумачення сутності та суспільного значення даних явищ. Встановлено, що правове регулювання – це вплив права на суспільні відносини, що здійснюється через використання системи засобів, які мають юридичний характер та забезпечують упорядкування суспільних відносин. З'ясовано коло та зміст ключових ознак правового регулювання. На підставі проведеного аналізу запропоновано визначення поняття «правове регулювання реалізації права на працю поліцейськими».

Визначено мету правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими, а саме: встановити найбільш доцільний та справедливий порядок допуску громадян до служби в органах Національної поліції; закріпити соціально-економічні, юридичні та інші гарантії права на працю поліцейських; визначити чіткий порядок проходження служби та звільнення з неї.

Звернено увагу на роль принципу єдності та диференціації регулювання трудових прав працівників у контексті визначення особливостей правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими. Проаналізовано чинне законодавство на предмет визначення особливостей правової регламентації реалізації права на працю поліцейськими, на підставі чого сформульовано відповідні висновки та рекомендації щодо поліпшення якості нормативно-правового забезпечення реалізації права на працю вказаними суб'єктами.

У підрозділі 2.2 *«Правове регулювання реалізації трудових прав поліцейських нормами законодавства»* наголошено, що правове регулювання реалізації трудових прав поліцейських являє собою складну, багаторівневу систему, одним із ключових рівнів якої є законодавчий. У зв'язку із цим досліджено наукові точки зору щодо тлумачення змісту поняття «законодавство». Вивчено офіційні підходи до тлумачення даного терміна. Розглянуто доктринальні та нормативно-правові джерела на предмет визначення у них сутності категорії «закон».

Вказується, що значення законодавчого рівня правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських полягає в тому, що саме законами встановлюються ключові принципи та гарантії реалізації права на працю даною категорією працівників.

З'ясовано сутнісний зміст поняття «принцип» та розкрито його значення. Виокремлено ключові принципи регулювання трудових відносин. Звернено увагу на те, що сьогодні відсутній офіційно закріплений чіткий та вичерпний перелік принципів правового регулювання реалізації трудових прав працівників Національної поліції. Окреслено ключові проблеми законодавчого врегулювання принципів реалізації права на працю вказаними суб'єктами та сформульовано пропозиції щодо їх вирішення.

Досліджено зміст понять «гарантія», «гарантії прав і свобод людини і громадянина». Розглянуто наукові точки зору щодо значення та законодавчого врегулювання гарантій права на працю і тісно пов'язаних із ними прав осіб. Вивчено дослідницькі підходи до класифікації юридичних гарантій. На підставі проведеного дослідження запропоновано визначення поняття «гарантії реалізації трудових прав поліцейських». Проаналізовано норми чинного законодавства на предмет регламентації гарантій реалізації права на працю поліцейських, за підсумками чого сформульовано відповідні висновки щодо необхідності покращення стану правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських нормами законодавства.

У підрозділі 2.3 «Підзаконне правове регулювання реалізації трудових прав поліцейських» зазначається, що важливим для характеристики стану забезпечення належного врегулювання реалізації права на працю поліцейських є виявлення та вирішення проблемних моментів на підзаконному рівні зазначеного регулювання. У зв'язку із цим з'ясовано сутність понять «підзаконне правове регулювання» та «підзаконний нормативно-правовий акт», задля чого вивчено відповідні наукові думки та діючі нормативно-правові джерела. Встановлено місце та роль підзаконного правового регулювання у механізмі правового регулювання в цілому. Відмічається, що підзаконні нормативно-правові акти покликані доповнювати та розвивати більш загальні, а іноді й доволі абстрактні положення законодавства (у вузькому розумінні), зокрема трудового. Наголошено, що необхідність існування підзаконних нормативно-правових актів у сфері регулювання праці поліцейських пов'язана з необхідністю впорядкування найбільш специфічних питань їхньої діяльності, наприклад, особливості організації службової підготовки, порядку та умов виплати грошового забезпечення, тощо.

На підставі аналізу чинного на сьогодні національного законодавства України акцентовано увагу на проблемах підзаконного регулювання трудових прав поліцейських, як то застарілість, а також невідповідність змісту ряду чинних підзаконних нормативно-правових актів положенням діючих законів. За підсумками проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки і пропозиції щодо вдосконалення підзаконного правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських.

У підрозділі 2.4 «Договірне регулювання реалізації права на працю поліцейських» досліджено сутність трудового договору та його значення для врегулювання відносин найманої праці. За результатами вивчення чинного законодавства визначено та охарактеризовано підстави виникнення трудових правовідносин з поліцейськими, якими є: а) наказ про призначення на посаду; б) рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу; в) контракт про проходження служби в поліції. З'ясовано сутність та характерні властивості контракту як різновиду трудового договору. Встановлено відмінності контракту від трудового договору.

Акцентовано увагу на тому, що хоча основною формою регулювання трудових відносин із поліцейськими і виступає контракт, тобто вид трудового договору, який характеризується значною свободою сторін при визначенні ключових умов трудової діяльності, втім зміст даного трудового договору в значній частині прямо визначається нормами діючого законодавства, що зумовлено специфікою функціонального призначення поліції. Акцентовано увагу, що такий стан справ суттєво обмежує можливості сторін у визначенні умов організації праці та здійснюваних трудових обов'язків, хоча не порушує основного принципу права на працю – свободи вибору праці, оскільки він (тобто контракт) укладається на добровільній основі.

Розділ 3 «Співвідношення норм трудового та адміністративного права під час правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими» складається з п'яти підрозділів, які присвячено вивченню сутності та особливостей співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції України; вивченню співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні: відбору на службу в Національну поліцію України; окремих аспектів проходження служби поліцейськими; просування по службі; звільнення поліцейських.

У підрозділі 3.1 «Сутність та особливості співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції України» наголошено на тому, що встановлення сутності та особливостей співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції України є на сьогодні однією з основних проблем правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських. Доведено, що її розв'язання дозволить дослідити і надати теоретичні та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських. У зв'язку із цим з'ясовано сутність таких категорій, як «співвідношення», «служба в поліції» та «проходження служби в поліції», задля чого вивчено відповідну словникову та енциклопедичну літературу, проаналізовано доктринальні та законодавчі джерела. Встановлено, що служба в Національній поліції є різновидом державної служби, специфічний характер якої полягає, зокрема, у здійсненні її правового регулювання. Підкреслено, що всі етапи проходження служби в Національній поліції, окрім норм адміністративного права, врегульовані нормами трудового права.

На підставі аналізу діючого трудового та адміністративного законодавства встановлено, що норми трудового законодавства встановлюють загальні правові засади служби в даних органах, у свою чергу норми адміністративного права уточнюють окремі аспекти, пов'язані з проходженням такої служби, зокрема особливості відбору на службу, регулювання окремих етапів її проходження, просування по службі, вивільнення працівників та багато інших аспектів. Тобто співвідношення норм трудового та адміністративного права може розглядатися в аспекті загального й спеціального правового статусу особи. За підсумками дослідження сформульовано відповідні висновки та зауваження щодо співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції України.

У підрозділі 3.2 «Співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні відбору на службу в Національну поліцію України» акцентовано увагу на з'ясуванні сутнісного змісту та значення професійного відбору, задля чого проаналізовано відповідні дослідницькі підходи щодо тлумачення даного поняття та розуміння ролі даного відбору для забезпечення якості та ефективності функціонування поліції. Також розглянуто офіційні підходи до визначення терміна «професійний відбір». Звернено увагу на співвідношення категорій «професійний добір» та «професійний відбір». Визначено характерні риси професійного відбору на службу в Національну поліцію України, на підставі чого запропоновано розуміти відбір на службу в Національну поліцію України як регламентований нормативно-правовими актами процес, під час здійснення якого до особи, що претендує служити в органах Національної поліції України, застосовується сукупність діагностичних заходів задля виявлення її придатності до служби та відповідності законодавчо встановленим вимогам до її особистості.

Керуючись положеннями чинного трудового законодавства, а також законодавства, яким регламентуються організаційно-правові засади діяльності Національної поліції, з'ясовано особливості співвідношення норм трудового та адміністративного права під час здійснення правового регулювання цього процесу. За результатами проведеного дослідження зроблено відповідні висновки, зокрема відмічається, що норми трудового права гарантують право особі на реалізацію свого права на працю у будь-якій формі, зокрема у вигляді вступу на службу до органів Нацполіції. Трудо-правові норми визначають загальні вимоги, яким має відповідати особа, що прагне реалізувати своє право на працю, у той час як адміністративними нормами, враховуючи особливості служби у поліції, визначається ряд обмежень, а також додаткових вимог до кандидатів на службу в системі даного органу влади. Звернено увагу на проблеми, що мають місце під час співвідношення норм трудового та адміністративного законодавства у процесі здійснення ними правового регулювання відбору на службу в Національну поліцію України.

У підрозділі 3.3 «Співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні окремих аспектів проходження служби поліцейськими» зазначається, що безпосереднє проходження служби в органах Національної поліції України є центральною (основною) стадією, в межах якої

поліцейський реалізує своє право на працю. Зазначається, що співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції проявляється під час оформлення рішень компетентними посадовими особами щодо прийняття на службу та проходження служби працівниками поліції у відповідному структурному підрозділі. Звернено увагу на зв'язок адміністративно-правових норм та норм трудового законодавства на стадії укладання особою контракту про службу в органах Національної поліції та складання нею Присяги на вірність Українському народу. З'ясовано юридичну природу та роль інституту присяги, задля чого вивчено відповідні наукові точки зору та підходи до тлумачення даної категорії.

Розглянуто правову регламентацію інституту сумісництва у контексті проходження служби в Національній поліції України, у зв'язку із чим проаналізовано відповідні положення чинного трудового та адміністративного законодавства. Приділено увагу законодавчій регламентації тимчасового виконання обов'язків поліцейського. За результатами проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки щодо недоліків трудо-правового та адміністративно-правового регулювання проходження служби поліцейськими.

У підрозділі 3.4 «Співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні просування по службі» підкреслюється, що одним із найважливіших суб'єктивних прав особи, яка проходить службу в Національній поліції України, є право на просування по службі. У межах просування по службі особа реалізує свої особисті якості як професіонал своєї справи, підтверджує здатності до зайняття більш відповідального становища в ієрархії службових відносин, найбільшим чином розкриває свої здібності до праці.

Досліджено наукові підходи до розуміння сутнісного змісту та значення інститутів просування по службі, просування по роботі. Акцентовано увагу на тому, що законодавець активно оперує даними категоріями, проте в жодному з чинних нормативно-правових актів не визначає сутність категорії «просування по службі (роботі)». Запропоновано просування по службі в Національній поліції розглядати з декількох взаємопов'язаних аспектів: 1) воно являє собою гарантоване чинним національним законодавством суб'єктивне право особи, яка проходить службу в поліції, обіймати вищу посаду; 2) внаслідок реалізації такого права змінюється правовий статус працівника поліції, у зв'язку з чим він наділяється відповідним обсягом службових повноважень; 3) зайняття вищої посади передбачає й підвищення відповідальності поліцейського за його рішення; 4) така посада передбачає вище спеціальне звання поліції.

З метою з'ясування загальних та специфічних аспектів співвідношення трудового та адміністративного права у контексті просування по службі в органах Національної поліції розглянуто організаційно-правові засади проведення конкурсу та атестації. Приділено увагу системі та змісту критеріїв, що висуваються до осіб, які є претендентами на просування по службі в органах Національної поліції України.

За підсумками проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки щодо співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні просування по службі. Зокрема відмічається, що норми трудового права гарантують наявність у особи суб'єктивного права на реалізацію своїх здібностей, отримання відповідно до них гідного грошового забезпечення. Крім того, просування по службі здійснюється з урахуванням дії загальних принципів трудового права, серед яких одним із провідних виступає принцип рівності. Однак реалізація даного права у системі органів Національної поліції передбачає проведення специфічних процедур (конкурс та атестування), які регламентуються положеннями адміністративного законодавства.

У підрозділі 3.5 «Співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні звільнення поліцейських» проаналізовано доктринальні підходи до розуміння сутності та змісту таких категорій, як: «розірвання трудового договору», «припинення трудового договору», «припинення служби», «звільнення зі служби».

Розглянуто коло та зміст закріплених у діючому законодавстві причин та підстав звільнення зі служби в органах Національної поліції. З'ясовано роль норм трудового та адміністративного законодавства у врегулюванні матеріально-правових та процедурних аспектів звільнення поліцейських. Звернено увагу на наявні у чинному законодавстві з цього приводу недоліки. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення законодавчої регламентації такої підстави звільнення поліцейських зі служби, як службова невідповідність. Зокрема наголошено, що потребує чіткого законодавчого визначення сутності даної категорії із вказівкою на конкретні критерії такої невідповідності, як то грубе порушення порядку та правил несення служби або ж неналежне виконання поліцейським своїх службових обов'язків.

Сформульовано відповідні висновки щодо стану правового врегулювання звільнення поліцейських, співвідношення норм трудового та адміністративного права у межах даного інституту.

Розділ 4 «Соціально-правові гарантії реалізації трудових прав поліцейських та шляхи їх удосконалення» складається з п'яти підрозділів, які присвячено дослідженню поняття та класифікації юридичних гарантій діяльності поліцейських; аналізу правових засад регулювання робочого часу та часу відпочинку поліцейських; з'ясуванню стану та особливостей правового регулювання грошового та пенсійного забезпечення поліцейських.

У підрозділі 4.1 «Поняття та класифікація юридичних гарантій діяльності поліцейських» відмічається, що задля забезпечення ефективного виконання завдань, реалізації функцій поліцейськими законодавець закріпив за останніми ряд юридичних гарантій їх діяльності, які мають різноплановий характер і знаходять свій прояв у багатьох аспектах як їхніх службово-трудова відносин, так і під час реалізації ними своїх безпосередніх завдань та функцій щодо забезпечення прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку.

З'ясовано зміст категорії «гарантії», вивчено наукові підходи до її тлумачення, окрема увага приділена сутності та значенню юридичних гарантій права на працю. Визначено поняття «юридичні гарантії діяльності поліцейських».

Акцентовано увагу на тому, що юридичні гарантії діяльності поліцейських є доволі численними, проте не мають чіткої систематизації в положеннях чинного законодавства. До недоліків правового регулювання зазначених гарантій також віднесено: а) відсутність назви окремих із них; б) не розкриття сутності й особливостей деяких із гарантій; в) нечітке їх формулювання; г) відсутність посилань на нормативно-правові акти, які деталізують особливості реалізації окремих із гарантій.

На підставі вивчення відповідних наукових думок, а також аналізу діючих нормативно-правових джерел запропоновано власне бачення кола основних груп юридичних гарантій діяльності поліцейських, охарактеризовано зміст та значення кожної із них.

У підрозділі 4.2 «Правове регулювання робочого часу поліцейських» досліджено зміст поняття «робочий час» і наголошено на тому, що однією з проблем правового регулювання робочого часу всіх без винятку категорій працівників є відсутність розкриття його сутності на рівні трудового законодавства. Тобто дефініція «робочий час» у положеннях КЗпП України не знайшла свого відображення. З урахуванням наукових точок зору щодо розуміння сутності робочого часу, а також спираючись на аналіз положень діючого законодавства з цього приводу, встановлено, що в загальноправовому сенсі під робочим часом слід розуміти закріплений на нормативно-правовому рівні проміжок часу, протягом якого працівник зобов'язаний виконувати покладені на нього роботодавцем трудові функції.

Досліджено стан правового регулювання трудовим законодавством інституту робочого часу в Україні. Акцентовано увагу на тому, що в Законі України «Про Національну поліцію» вживається термін не «робочий час», а «службовий час», при цьому сутнісний зміст останнього офіційно не розтлумачується. Зауважується, що служба в Національній поліції до моменту звільнення поліцейського є безперервною, особа, яка перебуває на ній, несе службу постійно. Тому вести мову про службовий або ж неслужбовий час недоцільно, адже весь час, поки особа перебуває на службі в органах Національної поліції, відповідно до принципу безперервності є службовим. Обґрунтовано доцільність вести мову про робочий час поліцейського, який слід розцінювати як час, установлений розпорядком дня і протягом якого дана посадова особа повинна виконувати свої трудові функції. Завершенням такого часу є настання часу відпочинку.

За результатами вивчення положень чинного трудового законодавства, а також законодавства про Національну поліцію визначено та охарактеризовано особливості правового регулювання робочого часу поліцейських. Визначено його недоліки та сформульовано відповідні висновки.

У підрозділі 4.3 «Особливості правового регулювання часу відпочинку поліцейських» зазначається, що право особи, яка працює, на відпочинок є

конституційною гарантією, що має загальний характер, тобто вона стосується кожного найманого працівника, незалежно від виду його трудової діяльності. Очевидно, що поліцейські так само мають право на відпочинок. У зв'язку із цим проведено аналіз наукових підходів до тлумачення сутнісного змісту та значення часу відпочинку. Визначено поняття «час відпочинку поліцейських».

Виокремлено такі основні елементи часу відпочинку поліцейських, як-от: перерва для відпочинку та харчування, вихідні дні, щотижневий безперервний відпочинок, святкові та неробочі дні, відпустки. Охарактеризовано загальні та специфічні аспекти правового регулювання кожного із вищезгаданих елементів часу відпочинку поліцейських окремо. Зауважується, що однією з основних проблем правового регулювання часу відпочинку поліцейських є недостатня регламентація даної юридичної гарантії їхньої діяльності в положеннях Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема, Закон, визначаючи окремі аспекти часу відпочинку поліцейських, суперечить нормам трудового законодавства.

У підрозділі 4.4 «Правове регулювання грошового забезпечення поліцейських» з'ясовано зміст поняття «грошове забезпечення». Встановлено, що на офіційному рівні категорія «грошове забезпечення» застосовується до осіб, які перебувають на службі. У такому разі грошове забезпечення виступає альтернативою їх заробітної плати. Грошове забезпечення поліцейських охарактеризовано як закріплену в законодавстві, обчислювану у грошовій формі сукупність виплат і надбавок, які встановлюються поліцейським з урахуванням умов та особливостей проходження ними служби в Національній поліції з метою стимулювання й підвищення ефективності виконання ними своїх службових обов'язків.

Розглянуто стан правового регулювання чинним законодавством матеріально-правових та процедурних засад здійснення грошового забезпечення поліцейських, акцентовано увагу на наявних у ньому недоліках і прогалинах із цього приводу. Наголошено, що у своїй більшості правове регулювання грошового забезпечення поліцейських здійснюється на підзаконному нормативно-правовому рівні, зокрема постановами Кабінету Міністрів України, що, по-перше, суперечить приписам Закону «Про Національну поліцію», а по-друге, негативним чином позначається на зрозумілості та стабільності правових засад здійснення зазначеного забезпечення. За результатами проведеного дослідження висловлено відповідні зауваження та сформульовано відповідні висновки щодо стану правового регулювання грошового забезпечення поліцейських.

У підрозділі 4.5 «Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських» зазначається, що одним із найважливіших проявів соціально-правової захищеності поліцейських є їх пенсійне забезпечення. У зв'язку із цим досліджено сутність, зміст та значення пенсійного забезпечення. Запропоновано авторське визначення поняття «пенсійне забезпечення поліцейських».

З метою з'ясування загальних та специфічних аспектів правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських проведено аналіз норм

чинного законодавства з цього приводу. Наголошено на заплутаності та неоднозначності його положень, застосування яких пов'язане з необхідністю звернення до підзаконного нормативно-правового рівня регулювання даної сфери суспільного життя. Звернено увагу на зміст та значення пенсійної реформи, що відбувається в Україні сьогодні, зокрема для працівників поліції. Розглянуто стан правового регулювання перерахунку раніше призначених пенсій колишнім працівникам органів внутрішніх справ України.

За підсумками проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки. Зокрема, наголошено на тому, що суттєвою проблемою правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських є фрагментарне регулювання даного питання в положеннях Закону України «Про Національну поліцію», який містить бланкетні норми з цього питання і здійснює відсилання до іншого законодавства. Обґрунтовано висновок, що в даному Законі має бути більш детально та чітко визначений механізм пенсійного забезпечення поліцейських, у тому числі перерахунку пенсій колишнім працівникам органів внутрішніх справ (працівникам міліції), що сприяло б підвищенню ефективності реалізації юридичних гарантій їх соціальної захищеності.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – визначення сутності та особливостей правових засад реалізації трудових прав поліцейських, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення відповідного правового регулювання, основні з них такі:

1. Характерними рисами становлення права на працю в Україні названо: а) високу роль імперативних методів у врегулюванні трудових відносин; б) невідповідність проголошених (задекларованих) в офіційних документах державних гарантій працюючих реальному стану справ у сфері використання найманої праці; в) праця доволі тривалий час розглядалася саме як обов'язок кожного громадянина робити свій внесок у забезпечення загальносуспільного блага, а не його суб'єктивна можливість реалізовувати свої здібності до певного виду праці, забезпечуючи таким чином власні матеріальні та (або) творчі потреби й інтереси; г) держава виступала тим суб'єктом, який мав забезпечити належне виконання кожним трудящим обов'язку працювати; г) із проголошенням незалежності України, зміною системи управління суспільно-державним життям, переорієнтацією національної економіки на ринкову модель зроблено низку позитивних зрушень у напрямку розвитку права на працю, яке тепер уособлює, перш за все, можливість людини вільно обирати вид та форму своєї зайнятості.

2. Встановлено, що за роки незалежності було сформовано значний науковий доробок щодо кола ключових проблем у сфері реалізації працівниками правоохоронних органів, зокрема міліції, своїх трудових прав і визначено можливі шляхи та пропозиції щодо їх вирішення (подолання), перш за все, шляхом внесення відповідних змін до діючого законодавства. Однак унаслідок реформ і перетворень, які відбулися у правоохоронній системі України протягом останніх років, зокрема ліквідація міліції та створення нового

органу влади – Національної поліції, ряд досліджень втратили свою актуальність, оскільки були орієнтовані на старе законодавство. Ті ж наукові праці, які присвячені питанням правового регулювання новоствореної Національної поліції, зокрема регулюванню праці поліцейських, орієнтовані переважно на висвітлення окремих проблемних аспектів у цій сфері.

3. Акцентовано увагу, що служба в Національній поліції України є надзвичайно специфічним та відповідальним різновидом трудової діяльності, що визначає й особливе правове становище службовців цього правоохоронного органу та вимоги до їх трудової правосуб'єктності. Доведено, що працівники поліції є суб'єктами трудових правовідносин, у той же час підвищені вимоги до їх трудової правосуб'єктності, встановлені національним законодавством, є виправданими з огляду на специфіку їх професійної діяльності та значення їх служби для держави й суспільства.

4. Під поняттям «право на працю поліцейських» запропоновано розуміти гарантовані діючим законодавством України суб'єктивні можливості громадян як найманих працівників, які проходять службу в органах поліції або мають намір вступити до неї. Встановлено, що основним змістом права на працю поліцейських як особливої категорії найманих працівників є: а) свобода вибору праці (проявляється у тому, що, по-перше, особа самостійно вирішує, вступити їй на службу до органів поліції чи ні, її не може бути примушено до укладання контракту про проходження служби в поліції; по-друге, особа самостійно, керуючись власними інтересами, прагненнями та переконаннями, вирішує, продовжувати їй службу в органах Національної поліції чи ні; по-третє, проходження служби в Національній поліції не забороняє особі займатися іншими видами трудової діяльності) та б) право на своєчасне отримання винагороди за виконану роботу в розмірі, не нижчому за встановлений законом розмір мінімальної оплати праці, на безпечні й здорові умови праці, кар'єрний ріст, відпочинок, соціальний захист у разі втрати працездатності, тощо.

5. Визначено, що Правове регулювання реалізації права на працю поліцейськими – це триваючий у часі процес впливу права через його засоби (які у своїй сукупності формують механізм даного правового регулювання) на суспільні відносини, що виникають та відбуваються у ході здійснення особами, які мають намір вступити на службу до Національної поліції або вже перебувають на ній, свого права на працю.

Особливістю правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими є поєднання принципів єдності та диференціації правового регулювання реалізації майже всіх трудових прав поліцейських.

6. З'ясовано, що значення законодавчого рівня регулювання трудових прав поліцейських полягає у тому, що саме законами встановлюються ключові принципи та гарантії реалізації права на працю даною категорією суб'єктів. Доведено, що чинне на сьогодні законодавство потребує удосконалення в частині закріплення принципів та гарантій реалізації трудових прав поліцейських. Для вирішення даної проблеми запропоновано законодавчо закріпити таку правову категорію, як «гарантія», а також запровадити ряд

процесуальних норм, які за своїм змістом були б покликані забезпечити механізм реалізації та захисту гарантій трудових прав поліцейських.

7. Наголошено, що існування підзаконних нормативно-правових актів у сфері регулювання праці поліцейських пов'язане з необхідністю впорядкування найбільш специфічних питань їх діяльності, наприклад, особливості організації службової підготовки, порядку та умов виплати грошового забезпечення, тощо. При цьому більшість підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють окремі аспекти реалізації права на працю поліцейськими, або значно застарілі, або взагалі не відповідають умовам та вимогам сьогодення.

8. На підставі аналізу особливостей договірної регулювання виникнення та реалізації трудових прав поліцейських відзначено, що хоча основною формою трудового договору в поліції виступає контракт, який характеризується значною свободою сторін при визначенні ключових умов трудової діяльності, втім його зміст у значній частині прямо визначається нормами діючого законодавства, що обумовлено специфікою функціонального призначення поліції. Такий стан справ суттєво обмежує можливості сторін у визначенні умов організації праці та здійснюваних трудових обов'язків, хоча не порушує основного принципу права на працю – свободи вибору праці, адже контракт укладається на добровільній основі.

9. Обґрунтовано, що всі етапи проходження служби в органах Національної поліції врегульовані, окрім норм трудового права, нормами адміністративного права. Акцентовано увагу на тому, що, ведучи мову про співвідношення норм трудового та адміністративного права, слід мати на увазі те, що вони, здійснюючи правове регулювання проходження служби в Національній поліції України, у передбачених випадках доповнюють одна одну, знаходяться у взаємозв'язку, а тому у своїй сукупності можуть бути представлені як система правового регулювання відповідного правового інституту.

10. Розкрито сутність співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні реалізації права на працю поліцейськими, у зв'язку з чим наголошено, що норми трудового права встановлюють загальні правові засади служби в органах Національної поліції, у свою чергу норми адміністративного права уточнюють окремі аспекти, пов'язані з проходженням такої служби.

11. Обґрунтовано висновок про те, що, реалізуючи право на працю в органах Національної поліції України, поліцейський, набуваючи такого правового статусу, реалізує свої трудові права. Проте, зважаючи на специфіку трудової діяльності поліцейського, до його правового статусу застосовуються спеціальні вимоги, додаткові обмеження та гарантії його професійної діяльності, а отже його загальний правовий статус як працівника, що регламентується нормами трудового права, одночасно регламентується нормами адміністративного права. Зазначене свідчить про те, що наведені правові норми співвідносяться і в цілому створюють систему нормативно-правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими. Таке

співвідношення має місце на всіх стадіях проходження служби в Національній поліції.

12. Встановлено, що однією з основних проблем, яка має місце під час співвідношення норм трудового та адміністративного законодавства у процесі здійснення ними правового регулювання відбору на службу в Національну поліцію України, є вкрай низька якість адміністративного законодавства, що знаходить свій прояв у наступному: а) в неактуальному понятійному апараті, що використовується в його положеннях; б) посиленні на нечинне законодавство; в) відсутності нормативно-правових актів, що повинні здійснювати регламентацію суспільних відносин у цій сфері; г) неузгодженості положень окремих актів.

13. Обґрунтовано висновок, що вся стадія безпосереднього проходження служби в Національній поліції України врегульована як нормами трудового, так і адміністративного права. Під час проходження служби в Національній поліції України правовий статус особи під впливом наведених правових норм зазнає змін. Зокрема, безпосереднє набуття особою правового статусу поліцейського пов'язане із укладенням між нею і Національною поліцією (уповноваженими від її імені особами) контракту про проходження служби в поліції як особливого виду трудового договору. Укладання такого різновиду трудового договору є підставою для прийняття адміністративного акта – наказу про призначення особи на посаду. Окрім цього, наділення особи правовим статусом поліцейського, подальше проходження нею служби в Національній поліції пов'язано зі складанням такою особою Присяги працівника поліції, яку слід розглядати як особливий вид зобов'язання. Наведені аспекти проходження служби в Національній поліції України слід визначити як обов'язкові, їх (аспектів) дії зазнають усі без винятку особи, які проходять таку службу. Проте законодавством передбачено й деякі необов'язкові аспекти проходження служби в Національній поліції України, виникнення яких слід пов'язувати зі службовою або іншою необхідністю. Зокрема, передбачено особливості щодо роботи поліцейських за сумісництвом, а також суміщенням посад. У своїй більшості наведені правові інститути врегульовані нормативно-правовими актами, які було прийнято ще за радянських часів. У зв'язку з цим на сьогодні існує нагальна потреба вироблення нового законодавства, яке б здійснювало правову регламентацію даної сфери суспільних відносин, із подальшим визнанням вищезазначених нормативно-правових актів такими, що втратили чинність.

14. Встановлено, що просування по службі в органах Національної поліції України: а) врегульовано як нормами трудового, так і адміністративного права, при цьому норми трудового права регламентують наявність у особи суб'єктивного права на реалізацію своїх здібностей, отримання відповідно до них гідного грошового забезпечення; б) здійснюється з урахуванням дії загальних принципів трудового права, серед яких одним із провідних виступає принцип рівності, задля реалізації якого нормами адміністративного права передбачено проведення конкурсу та атестування поліцейських; в) у рамках здійснення такого просування правовий статус поліцейського змінюється, що

пов'язано із зайняттям вищої посади, а також унаслідок зміни обсягу його службових повноважень, підвищення рівня його відповідальності.

15. Доведено, що співвідношення норм трудового та адміністративного права у правовому регулюванні звільнення поліцейських зі служби слід розглядати з урахуванням підстав для прийняття такого рішення компетентними суб'єктами. Підстави звільнення зі служби в поліції у вигляді вичерпного переліку знайшли своє законодавче закріплення на рівні Закону України «Про Національну поліцію», вони у своїй більшості кореспондують з нормами трудового законодавства. Проте зустрічається й достатня кількість підстав звільнення зі служби поліцейських, які вступають у конфлікт із аналогічними положеннями трудового законодавства. Більш того, окремі з підстав звільнення поліцейських зі служби, знайшовши свою правову деталізацію на рівні відповідного адміністративного акта, взагалі суперечать положенням законів України. Це здебільшого пов'язано з моральною застарілістю Положення про проходження служби. У зв'язку з цим даний акт адміністративного законодавства в якомога найкоротші терміни потребує скасування із одночасним прийняттям нового нормативно-правового акта, який би здійснював правове регулювання даної сфери суспільних відносин у відповідності до КЗпП України.

16. Юридичні гарантії діяльності працівників поліції визначено як закріплену на нормативно-правовому рівні сукупність засобів, за допомогою яких забезпечуються ефективне виконання завдань, реалізація функцій і повноважень поліцейських, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, охорону та захист суспільства від злочинності та протидію їй, підтримання публічної безпеки і порядку.

17. Юридичні гарантії діяльності поліцейських запропоновано класифікувати наступним чином: за наявності безпосереднього зв'язку з принципами діяльності Національної поліції: а) поліцейський є представником держави; б) законність діяльності; в) обмеження доступу до інформації з приводу окремих аспектів діяльності поліцейського; залежно від сфери їх поширення: а) загальноправові (законність; удосконаленість законодавства, його повнота та незаперечність тощо); б) міжгалузеві (захист поліцейського від втручання в його професійну діяльність; захист від протиправних посягань на життя та здоров'я поліцейського (членів його родини, осіб, звільнених зі служби) у зв'язку із виконанням професійних обов'язків; встановлення особливих заходів державного захисту; законодавче закріплення особливостей юридичної відповідальності за правопорушення щодо поліцейських (членів його родини, осіб, звільнених зі служби)); в) галузеві (встановлення повноважень виключно законом; особливий порядок придбання засобів для самозахисту; обмеження щодо підпорядкування поліцейських); трудові (особливості робочого часу та часу відпочинку поліцейських, їх грошового та пенсійного забезпечення).

18. З'ясовано, що одним із недоліків правового регулювання робочого часу будь-якої категорії працівників, у тому числі поліцейських, слід вважати відсутність визначення його сутності на рівні закону. По відношенню до

поліцейських чинне національне законодавство взагалі не використовує категорію «робочий час», підмінюючи її іншою – «службовий час», що слід розцінювати як один із найбільших недоліків правового регулювання даного інституту, адже, по-перше, це знаходить свій прояв у відсутності уніфікації законодавчих положень; по-друге, у такому випадку втрачається сенс робочого часу як категорії, яка повинна сприяти захисту прав поліцейських від протиправного збільшення норм робочого часу і, як наслідок, обмеження їх права на відпочинок.

19. В якості окремих складових часу відпочинку поліцейських названо наступні: а) щоденний відпочинок (перерви на відпочинок і харчування; перерва між робочими днями або змінами); б) щотижневий відпочинок (вихідні дні); в) святкові та неробочі дні; г) чергова щорічна оплачувана відпустка (від 30 до 45 днів).

20. Акцентовано увагу, що у своїй більшості правове регулювання грошового забезпечення поліцейських здійснюється на підзаконному нормативно-правовому рівні – постановами КМ України. Таке положення справ, по-перше, суперечить приписам Закону «Про Національну поліцію» в частині встановлення ними, що такі правовідносини повинні бути врегульовані, окрім декількох указаних вище випадків, виключно нормативно-правовими актами МВС. По-друге, чисельність такого роду нормативно-правових актів, дублювання їх положень, використання застарілої термінології, подекуди суперечність один одному негативно впливає як на їх зрозумілість у цілому, так і на стабільність регулювання даної сфери суспільних відносин. По-третє, визначаючи окремі складові грошового забезпечення поліцейських, такі акти суперечать нормативно-правовим актам більшої юридичної сили – законам України.

21. Доведено, що в Законі України «Про Національну поліцію» в межах окремої правової норми повинно бути регламентовано загальні засади пенсійного забезпечення поліцейських. У свою чергу в нормах спеціального законодавства такі засади повинні бути деталізовані. Окрім цього, в положеннях Закону «Про Національну поліцію» повинно бути закріплено механізми пенсійного забезпечення, в тому числі перерахунку пенсій колишнім працівникам органів внутрішніх справ (працівникам міліції), що сприяло б підвищенню ефективності реалізації юридичних гарантій їх соціальної захищеності.

22. З метою вдосконалення правових засад реалізації трудових прав поліцейських:

– запропоновано передбачити у Законі України «Про громадянство України» норму щодо недопустимості подвійного та множинного громадянства і обов'язку громадянина повідомляти відповідні державні органи про володіння ним громадянством іншої держави. Крім цього, для чіткого розуміння цього явища запропоновано у ст. 1 закріпити визначення поняття «подвійне та множинне громадянство»;

– внесено пропозицію ч. 1 ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в такій редакції: «На службу в поліції можуть бути прийняті

громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які вільно володіють українською мовою»;

– запропоновано положення п. 2 ч. 7 ст. 15 і п. 2 ч. 5 ст. 21 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в наступній редакції: «має вищу юридичну освіту»;

– відзначено, що по відношенню до поліцейських установлено компенсацію за роботу у вихідні, святкові та неробочі дні виключно у вигляді отримання ними часу відпочинку в інший день. Такий законодавчий припис суперечить положенням трудового законодавства, зокрема обмежує трудові права поліцейських у частині компенсування їх роботи у вихідні, святкові та неробочі дні. Отже, запропоновано ч. 5 ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в наступній редакції:

«Поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, за їх вибором надається компенсація у вигляді іншого дня відпочинку протягом двох наступних місяців або у грошовій формі в подвійному розмірі»;

– обґрунтовано, що ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно доповнити ч. 6 наступного змісту:

«Поліцейським, які виконували службові обов'язки у святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, здійснюється компенсація у грошовій формі в подвійному розмірі»;

– запропоновано внесення змін до чинного КЗпП України в частині встановлення мінімальної тривалості часу відпочинку у вигляді перерви на відпочинок і харчування. Тобто перше речення ч. 1 ст. 66 Кодексу необхідно викласти в такій редакції:

«Працівникам надається перерва для відпочинку та харчування тривалістю не менше тридцяти хвилин і не більше двох годин».

23. З метою вдосконалення юридичних гарантій діяльності працівників поліції обґрунтовано, що:

– ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» повинна бути викладена в наступній редакції:

«Поліція діє виключно на підставі, в межах повноважень і у спосіб, що визначені Конституцією та законами України, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них»;

– у ч. 3 ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно більш чітко визначити (із посиланням на конкретні норми законодавства) перелік осіб та їх повноваження щодо надання вказівок (вимог, доручень) поліцейському та інші способи втручання в його законну діяльність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Бортник С. М. Особливості правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських в Україні : монографія. Харків : Константа, 2017. 402 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Бортник С. М. До проблеми визначення поняття відбору на службу у Національну поліцію України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 183–187.
3. Бортник С. М. Характеристика ключових вимог для вступу на службу до Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 33. Ч. 2. Т. 1. С. 84–89.
4. Бортник С. М. Співвідношення норм трудового та адміністративного права в правовому регулюванні окремих аспектів проходження служби поліцейськими. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 1. С. 67–72.
5. Бортник С. М. Співвідношення норм трудового й адміністративного права в правовому регулюванні просування по службі поліцейських. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 6-2. Т. 1. С. 66–70.
6. Бортник С. М. Розвиток права на працю в Україні після Великої Вітчизняної війни до теперішнього часу. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 48–53.
7. Бортник С. М. Особливості трудово-правового статусу працівників поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. № 2. Ч. 3. С. 170–175.
8. Бортник С. М. Трудова правосуб'єктність поліцейських. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 112–117.
9. Бортник С. М. Трудовий договір, як підстава виникнення та реалізації трудових прав поліцейських. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 41. Т. 3. С. 84–89.
10. Бортник С. М. Проблеми класифікації принципів правового регулювання трудових прав працівників Національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. № 1. Ч. 1. С. 79–83.
11. Бортник С. М. Гарантії реалізації трудових прав поліцейських. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. № 2. С. 68–72.
12. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання трудових прав поліцейських. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. № 1. С. 173–183.
13. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання трудових прав поліцейських підзаконними нормативно-правовими актами. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. № 6. С. 77–83.
14. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 48. С. 122–128.
15. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання робочого часу поліцейських. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 6. С. 98–103.

16. Бортник С. М. Специфіка співвідношення норм адміністративного та трудового права в контексті правового регулювання ними проходження служби в Національній поліції України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 201–207.

17. Бортник С. М. Співвідношення норм трудового та адміністративного права в правовому регулюванні звільнення поліцейських. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 3. С. 88–93.

18. Бортник С. М. До проблеми визначення загальноправових, міжгалузевих та галузевих юридичних гарантій діяльності поліцейських. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 30. С. 156–161.

19. Бортник С. М. Генеза розвитку права на працю у Дореволюційній Росії. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. № 1. С. 53–58

20. Бортник С. М. Характеристика окремих підстав звільнення поліцейських. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. № 1. С. 133–143.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

21. Бортник С. Н. Единство и дифференциация правового регулирования трудовых прав работников Национальной полиции Украины. *Право и Политика : науч.-метод. журн* 2016. № 3. С. 32–36.

22. Бортник С. Н. Проблемы определения понятия «право на труд полицейских». *Право и Закон : междунар. науч.-практ. журн* 2016. № 3. С. 62–67.

23. Бортник С. Н. Понятие и отраслевая принадлежность трудовых правоотношений полицейских. *Право и Политика : науч.-метод. журн*. 2016. № 4. С. 55–60.

24. Бортник С. Н. Особенности правового регулирования пенсионного обеспечения полицейских. *Право и Закон : междунар. науч.-практ. журн*. 2017. № 3. С. 31–35.

25. Бортник С. Н. Связь юридических гарантий с принципами деятельности полицейских. *Право и Закон : междунар. науч.-практ. журн*. 2017. № 4. С. 39–44.

26. Бортник С. Н. К проблеме соотношения норм трудового и административного права в правовом регулировании прохождения службы в Национальной полиции Украины. *Право и Закон : междунар. науч.-практ. журн*. 2017. № 1. С. 29–34.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

27. Бортник С. М. Сутність поняття «право на працю поліцейських». *Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27-28 лютого 2015 р.)*. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 57–61.

28. Бортник С. М. До проблеми диференціації правового регулювання трудових прав працівників поліції. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, Україна, 15-16 травня 2015 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 68–69.

29. Бортник С. М. До питання професійного відбору на службу в Національну поліцію України. *Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9-10 жовтня 2015 р.). Київ : Центр правових наукових досліджень, 2015. С. 43–45.

30. Бортник С. М. Історія становлення права на працю в незалежній Україні. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18-19 березня 2016 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 98–100.

31. Бортник С. М. До проблеми встановлення нижньої межі вікового критерію прийняття на службу до поліції в Україні. *Сучасне правотворення: питання теорії та практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 3-4 червня 2016 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2016. С. 45–46.

32. Бортник С. М. До проблеми визначення сутності свободи праці працівників Національної поліції України. *Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 серпня 2016 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 98–100.

33. Бортник С. М. До проблеми визначення поняття «служба в поліції». *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 7-8 жовтня 2016 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. С. 35–38.

34. Бортник С. М. Надбавка за наукове звання, як складова грошового забезпечення поліцейських. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, Україна, 7-8 квітня 2017 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 89–90.

АНОТАЦІЯ

Бортник С.М. Проблеми правового регулювання трудових прав поліцейських. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2018.

У дисертації розкривається генеза розвитку права на працю; аналізується стан дослідження правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими; розкривається правовий статус поліцейського як суб'єкта трудового права; з'ясовуються сутність і зміст права на працю поліцейських; визначається поняття та встановлюються особливості правового регулювання реалізації права на працю поліцейськими; окреслюється стан правового регулювання реалізації трудових прав поліцейських нормами законодавства; характеризується стан підзаконного правового регулювання реалізації трудових

прав поліцейських; розкриваються проблеми договірної регулювання реалізації права на працю поліцейських; встановлюються сутність та особливості співвідношення норм трудового й адміністративного права у правовому регулюванні проходження служби в Національній поліції України; акцентується увага на співвідношенні норм трудового й адміністративного права у правовому регулюванні відбору на службу в Національну поліцію України, просуванні по службі, звільненні поліцейських; пропонується поняття та здійснюється класифікація юридичних гарантій діяльності поліцейських; окреслюються проблеми правового регулювання робочого часу поліцейських та напрямки його вдосконалення; пропонуються напрямки удосконалення правового регулювання часу відпочинку поліцейських; узагальнюються проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських; з'ясовуються особливості правового регулювання їх пенсійного забезпечення.

Ключові слова: право на працю, реалізація трудових прав, трудові права поліцейських, працівник поліції, трудове право, адміністративне право, співвідношення, проходження служби, відбір, добір, звільнення, просування по службі, робочий час, час відпочинку, грошове забезпечення.

SUMMARY

Bortnyk S.M. Problem of the Legal Regulation of Implementing Labor Rights of Police Officers – Manuscript.

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.05 – labor law; social guaranteeing law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2018.

The author of the dissertation has revealed the genesis of the development of the right to work; has analyzed the state of research of the legal regulation of realizing the right to work by police officers; has revealed the legal status of a police officer as a subject of labor law; has clarified the essence and content of the right to work of police officers; has determined the concept and has established the peculiarities of the legal regulation of the right to work by police officers; has outlined the state of the legal regulation of implementing labor rights of police officers by the norms of legislation; has characterized the state of sub-legal regulation of implementing labor rights of police officers; has revealed the problems of contractual regulation of implementing the right to work of police officers; has established the essence and peculiarities of the correlation of the norms of labor and administrative law in the legal regulation of service career in the National Police of Ukraine; has emphasized on the correlation of labor and administrative law in the legal regulation of recruitment for serve in the National Police of Ukraine, promotion, dismissal of police officers; has offered the concept and has carried out the classification of legal guarantees of police activity; has outlined the problems of the legal regulation of duty hours of police officers and directions of its improvement; has offered the directions for improving legal regulation of the rest time of police officers; has summarized the problems of the legal regulation of cash collateral of police officers; has found out the peculiarities of the legal regulation of pension provision of police officers.

Key words: the right to work, realization of labor rights, labor rights of police officers, a police officer, labor law, administrative law, correlation, service career, recruitment, selection, dismissal, promotion, duty hours, rest time, cash collateral.